

Білоус Н.В. Емоційно-філософські домінанти у житті та творчості А. фон Дросте-Гюльсхоф Н.В. Білоус // «Cambridge Journal of Education and Sciens», № 1(15), January-June, 2016, – С. 631 – 637. (0,4 д.а.) (Наукове фахове)

Proceedings of the Journal are located in the **Databases Scopus**.

Source Normalized Impact per Paper (SNIP): 5.275

SCImago Journal Rank (SJR): 5.347

Bilous Natalya,

*Oles Honchar Dnipropetrovsk National University,
Postgraduate Student, Faculty of Ukrainian and Foreign Philology
and Study of Arts*

***Emotional-philosophical dominants in Annette von
Droste-Hulshof's life and creative work***

Abstract: The article analyses six researches in Droste studies concerning resignation and protest category in Annette von Droste-Hulshoff's life and works.

Keywords: protest, resignation, loneliness, poetry, Droste studies.

Білоус Наталія,

*Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара
аспірант, факультет української й іноземної філології та
мистецтвознавства*

**Емоційно-філософські домінанти у житті та творчості А. фон
Дросте-Гюльсхоф**

Анотація: Стаття присвячена аналізу робіт шести німецьких Дростезнавців щодо важливості категорії смирення і протесту у житті та творчості Аннетте фон Дросте-Гюльсхоф.

Ключові слова: протест, смирення, самотність, поезія, Дростезнавство

Аннетте фон Дросте-Гюльсхоф – обдарована жінка-митець, яка залишила вагомий слід і у літературі, і у музиці, як поетеса «завжди була самотнім образом і залишилась ним, у певній мірі, і до сьогодні» [1] – саме так характеризує авторку відома дослідниця її біографії Дорис Маурер.

Серед німецьких дростезнавців життя і творчість А. фон Дросте-Гюльсхоф вивчали відомі германісти Георг Філіп Пфайфер, Карл Буссе, Франц Хюффер, Вінфрид Веслер, Хорст-Дітер Круз, Марі Лаватер-Сломан, вже згадана Дорис Маурер та інші. Їх точки зору на творчість поетеси суттєво різняться між собою: її відносять до кількох літературних течій, у її творах бачать багато суперечливих мотивів, але щодо її біографії вчені одностайні: Аннетте фон Дросте-Гюльсхоф була дивовижною особистістю, нетиповою представницею літературної еліти і дивною у своїй любові до простоти аристократкою. Досліджувати її творчість непросто: вона сполучає войовничі і покірні ноти, і, як і сама поетеса, здається тихою і замкнутою, але водночас впертою і сповненою супротиву, безпомічною, а потім знову жорсткою, сповненою почуття власної гідності і, тим не менш, смиренною.

Відлуння такого багатства дивних переходів і тонів поетеси, яку так часто залічують до спокійного бідермейєра і характеризують як консервативну аристократку, приводить до питань, що є підґрунтям такого розмаїття втілень поетеси у ліричну героїню сучасного їй суспільства, і чи можна виявити беззаперечний вплив подій життя Аннетте фон Дросте-Гюльсхоф на зміну форм і емоційного фону її творчості: відповідно до висновків відомих знавців літературного спадку Дросте, емоційно-психологічною та образно-філософською основою її лірики були самотність, протест і смирення. Але вважати поетесу борцем так само безпідставно, як і

наполягати на її покірності життю та умовностям. Отже, слід дослідити життя і творчість Дросте без ярликів і узагальнюючих понять.

Біографи акцентують увагу на визначній ролі стосунків фамільно-дворянського гнізда з його традиціями. Так, М. Лаватер-Сломан, досліджуючи біографію Дросте, відзначає, що головне місце у родині займала мати Аннетте: «Тереза фон Дросте була рушійною силою у родині, в той час як Клеменс Август, її чоловік, йшов як доброзичлива тінь через їхні молоді роки шлюбу» [2]. М. Лаватер-Сломан називає матір Аннетте «єдиним супротивником у гри, який проходить через усю життєву баладу Аннети фон Дросте-Гюльсхоф як тінь біля неї, викликаний ще до гри, і все ще незмінно відвертий, коли героїня переходить у свою останню велику самотність» [2]. Важливість владної і вправної у вихованні дочки Терези відзначає і Д. Маурер, яка звертає увагу на те, що мати Аннетти – розумна, практична, енергійна жінка, яка управляє з великою майстерністю і настільки ж великою силою домашнім господарством, прислугою, своїми дітьми і чоловіком, визнана в широких колах як чудова господиня, і є авторитетом у всіх питаннях [3]. В той же час і сама Аннетте фон Дросте-Гюльсхоф характеризує мати як «сильну, навіть дуже сильну людину» [2].

Але Д. Маурер акцентує більшу увагу на образі батька, якого Аннетте дуже любила. У своєму поетичному фрагменті «Bei uns zu Lande auf dem Lande» Аннетте зображує ледь завуальований люблячий образ свого шанованого батька, з яким вона схожа, і емоційно ближче відчуває його, ніж мати: «Я вважаю це неможливим, не любити цю людину» [3]. Батько був єдиним, хто не намагався боротися із сильним характером Аннетте, не вважав її дивні пориви хворобливістю або навіть одержимістю, він єдиний

ніколи не мав, за що дорікнути доньці, яка навіть з погляду сестрички Дженні (а Дженні зазвичай захищала Нетте, як левиця) була занадто вже дивною.

Про дитинство поетеси М. Лаватер-Сломан пише у своєї книзі: «Поки інші дівчата показували одній свої шовкові плаття, сміялися та теревенили, вона сиділа біля вікна, сперши на лікті, підперши обличчя руками, і дивилася на вулицю, чи не зможе вона побачити молодих зведених дядів, як вони сідали на коней та їхали на полювання на зайців або качок. Тоді вона мріяла, що була б хлопцем і також мала б дозвіл піти з ними» [2]. Цей стан душі відобразила поетеса у своєму вірші "Am Turme" / "На вежі": Wär' ich ein Jäger auf freier Flur, / Ein Stück nur von einem Soldaten, / Wär' ich ein Mann doch mindestens nur, / So würde der Himmel mir raten; / Nun muß ich sitzen so fein und klar, / Gleich einem artigen Kinde, ... / Була б я мисливцем на вільному лузі, / Хоча б частиною солдата, / То небо би мені порадило; / Була я хоча би чоловіком, / Тепер я повинна сидіти така витончена і світла, / Подібно вихованої дитині, ...

З дорослішанням у юної Аннетте, яка з семи пише вірші і музичить, формується досить реалістичне (а щодо деяких навіть скептичне) сприйняття дорослих, які її оточують: вона не вагається з усією її самовпевненістю і без ніяковості декламувати власні вірші перед гостями і численними родичами. І «дорослі люди аплодували і без обмежень казали при ній, яка чула усе, про дивовижний талант цієї маленької Сафо» [2] – М. Лаватер-Сломан відзначає цей біографічний факт, як основну причину зверхності і скептицизму, через які Тереза довгі роки намагатиметься «боротися із чортенятком у її дочці» [2], піддаючи її небажаному опікуванню. Аннетте ж дуже рано почала страждати не лише від надмірного контролю, а й від банальності і недовершеності свого оточення,

яким супротивилася, але від яких вона, потребуючи постійної опіки через своє слабе здоров'я, не могла ухилитися.

Для всіх посвячених у сімейні справи осіб норовливість і дивна дратівливість Аннетте вже у ранньому віці стають приводом для докорів і натяків її матері, і врешті решт, призводять до того, що Тереза і справді боїться, що донька може втратити розум, якщо її не напучувати, і відправляє її своєї до мачухи, власниці Бекендорфу, баронеси Анни Марії фон Хакстхаузен з роду Вендт-Паппенхаузен, «святої», як її вже тоді називали люди. Ця набожна і зразкова мачуха знатиме, як вигнати з Аннетте зарозумілість [2]. Як відзначає М. Лаватер-Сломан «ця гарна, ніжна бабуся не лає Аннетте, вона не насміхається, не проповідує схвильованим голосом завжди одні й ті самі речі. Анна Марія фон Вендт-Паппенхаузен мала голос, такий скромний, простий, наче вона була слугою» [2]. «Бог на небі, моє серденько, йому ми всі повинні служити, тому що від нього ми отримуємо те, що маємо» [2] – приблизно так Анна Марія розмовляла з Аннетте, і вона вчила її покорі і скромності; і кожне слово проросло у серці дівчини безмежною любов'ю до цієї чистої, скромної жінки, і любов'ю до божественного, до усього високого і далекого від дійсності. Саме у Бекендорфі стихла внутрішня нетерпеливість, і її місце у серці маленької аристократки назавжди посіла ніжність до простого убранства кімнат, до старої Біблії, до псалмів, що їх читала «свята» і що назавжди викарбувалися у її пам'яті і у великій мірі сприяли створенню величного циклу німецькомовної духовної поезії «Духовного року» – 74 віршів, по одному на кожне релігійне свято у році. Тим не менш вплив цей не був необмеженим: поетеса завершила цикл лише після перерви у 20 років, і навіть заборонила видавати його за свого життя, адже більшість поетичних творів із нього містять її сумніви і роздуми щодо

віри, релігії, смирення і призначеної долі. Біографи Дросте надають велику увагу і поетичному багатству, і гуманістичним ідеям циклу, і визнають у той самий час, що «тексти Дросте лише з великими зусиллями знаходять джерела надії на спасіння» [4].

І така точка зору також має під собою міцне підґрунтя: другим фактором наполегливої роботи над духовними поезіями став біль нещасливого кохання, яке не оминуло Аннетте.

Про її особисте життя біографи не додержуються одностайної думки: Хюффер і Буссе вважають, що Аннетте мала симпатію до молодого лікаря, який відмовився від неї з поваги до родини фон Дросте-Гюльсхоф, яка була проти цих стосунків [5]. Натомість Крайтен заперечує «легенду про нещасливе кохання» Аннетте, через те, що для неї немає достатнього матеріалу [5]. Але доказом наявності і глибини почуттів авторки є нещодавно опублікований лист до її тітки, Анни Хакстгаузен, у якому згадуються події «катастрофи юності» Дросте і ім'я молодого чоловіка – ним був студент Хайнріх Штраубе із Геттингена. Катастрофа полягала у тому, що такий самий дивак, як і поетеса, став жертвою чоловічої дружби. Його друг – привабливий і впевнений Аугуст фон Арнсвальд – вирішив, що Аннетте – різка, зарозуміла і мінлива – грає з почуттями Штраубе і доклав усіх зусиль, щоб це довести. Дросте, перебуваючи у Бекендорфі 1820 року без пильного нагляду матері, незвикла до подібних залицянь, заплуталася і, вирішивши, що Аугуст фон Арнсвальд проситиме її руки, висловила йому свою небайдужість. Різкого прощального листа два друга писали їй разом. «Я думаю про Штраубе і вдень, і вночі», – пише Аннетте Анні, – «я так його люблю, що я не знаю, як це назвати. Він стоїть перед моїми очима такий добрий і сумний, що я часто плачу усю ніч і подумки кажу йому про те, що йому, мабуть, зараз дуже темно на

душі (dunkel)» [5]. Після цих подій, що не лише не додали популярності молодій поетесі, а й справили на неї гнітюче враження, на довгий час поселивши у її душі образу за відсутність розуміння і підтримки, Дросте і розпочала роботу над циклом «Духовний рік». Д. Маурер відзначає навіть, що авторку спонукала до цього її набожна бабуся, щоб з одного боку дати їй можливість навести лад у думках і віднайти сумирність, якою Аннетте вперше всерйоз знехтувала, а з іншого – реабілітувати її у очах світу [1].

Наступною віхою життя геніальної жінки у перемінливому існуванні Аннетте фон Дросте-Гюльсхоф між покорою Божому промислу і супротивом суспільній думці загалом та суворому нагляду родини зокрема, Д. Маурер вважає стосунки немолодої вже поетеси із сином вестфалійської поетеси Катарини Буш Левіном Шюкінгом. 44-річна Дросте тривалий час при звичаювалася до молодого літератора, але її турбота про його професійні досягнення, підтримка і настанови у творчості, читання йому вголос і довгі прогулянки поступово перетворюють присутність Левіна на життєву необхідність. За думкою біографа, поетеса розуміє, що не може відмовитись від Шюкінга і відчайдушно намагається приховати від пліток світу свої почуття під маскою материнської турботи. Справді, у листі до подруги Елізи Рюдігер Дросте зізнавалася: «Я знову навіть внутрішньо дуже роздратована через перспективу однієї фатальної плітки, через яку для мене багато чого стоїть на кону, ..., а саме не лише відмова від одних дуже дорогих мені стосунків, а й уся моя так довго і болісно відвойована свобода (якщо я смію називати так пасивну поблажливість до мене і мого способу існування, і моє ставлення до людей), якої я, можливо, ... знову набула б» [6]. Більшість біографів відзначають вплив надзвичайної сили, критика, молодого письменника, драматурга і поета на

потужність творчого самовираження поетеси у роки стосунків із Шюкінгом; тим не менш і характер стосунків, і плоди їх оцінюються по-різному. Так, наполягає на закоханості Дросте у Шюкінга, який начебто був не лише її сердечним другом, а й порадиником у видавництві її творів, і така точка зору підтверджується власним твердженням Л.Шюкінга, начебто він «вказав поетесі на лірику, як справжню основу її таланту» [7]. Тим не менш, згідно з дослідженням Б. Кортлендера, відверта (і в основному, обґрунтована) критика драм та віршів Шюкінга, яку Дросте послідовно висловлювала і йому, і своїм знайомим у літературних колах, а також категоричне відхилення правок Шюкінга у її збірках, що готувалися до видання, свідчать про те, що вплив його скоріше обмежувався особистими стосунками.

Заради цієї дружби-пристрасті, яка надихала вже немолоду поетесу творити із колишнім запалом і з новою глибиною незамаскованих емоцій, Дросте знову збурилася проти обмежень, намагаючись розширити рамки спілкування жінки її стану і віку із молодим чоловіком: з під її пера ринуть видіння, зізнання і одкровення. Тим боліснішим було для неї покірне повернення до цих рамок після розлуки, охолодження стосунків, і, нарешті, впізнання себе у непривабливій героїні його роману «Die Ritterbürdigen». Смирення і стриманість – це порадив їй брат, щоб ухилитися від суспільного резонансу критичного твору Л.Шюкінга. Туга і відлюдництво додалися до послухання і набожності в останні роки А. фон Дросте-Гюльсгоф, але у її творчості вони вилилися у незатьмарене бачення світу реального і надзвичайної образності рядки про світ таємничий.

Виходячи з аналізу представленого матеріалу біографів та дослідників творчості А. фон Дросте-Гюльсгоф, можна дійти

висновку, що протест поетеси був вимушеною реакцією на події її життя і на ставлення оточення до визначених життєвих ситуацій. Смирена і віруюча, геніальна жінка боролася з обмеженнями і рамками правдивим і щирим словом, а не ділом, її творчість віддзеркалювала прагнення свободи, а її вчинки – набожність, доброзвичайність і повагу до традицій.

Список літератури:

1. Maurer D. Keine Pfauenfeder im Krähenpelz [Електронний ресурс]. – Режим доступа:
http://www.zeit.de/1997/03/Keine_Pfauenfeder_im_Kraehenpelz
2. Lavater-Sloman M. Annette von Droste-Hülshoff: Einsamkeit und Leidenschaft. - München, 1991. – 525 S.
3. Maurer D. Annette von Droste-Hülshoff. Ein Leben zwischen Auflehnung und Gehorsam /Biographie. - Bonn, 1982. – 274 S.
4. <http://www.lwl.org/LWL/Kultur/Droste/Werk/Lyrik/GeistlicheGedichte#jah>
5. Pfeiffer G. Ph. Die Lyrik der Annette von Droste-Hülshoff. – Berlin, 1914. – 130 S.
6. Maurer D. „Annette von Droste-Hülshoff- Ein Leben zwischen Auflehnung und Gehorsam“ [Електронний ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.fernuni-hagen.de/imperia/md/content/gleichstellung/heft23maurer.pdf>
7. Kortländer B. Annette von Droste-Hülshoff und die deutsche Literatur. Bd.3. – Münster in Westfalen, 1979. – S.334